

YLEINEN VALTIO-OPPI / ALLMÄN STATSLÄRA

Pääsykoekirjan sivut on ilmoitettu suluissa niin, että ensin on suomenkielisen ja /:n jälkeen ruotsinkielisen painoksen sivunumero.

Kirjallisuuskoe

1) Millaisten näkökohtien nojalla Berndtsonin teoksessa politiikka erotetaan hallinnosta ja toisaalta millaisten seikkojen perusteella niiden on nähty liittyvän toisiinsa? (6p)

Käsitteellä politiikka luonnehditaan Berndtsonin mukaan yksien ja ryhmien toimintatapaa ja toisaalta poliittisen järjestelmän prosessia. Poliittinen prosessi perustuu vaikuttamiseen politiikan instituutioissa ja toisaalta poliittisissa ryhmissä (35/28). Poliittisuus voi luonnehtia toimintaa myös poliittisen prosessin ulkopuolella kuten ilmenee käsityksessä ”henkilökohtainen on poliittista” (34/27). Henkilö haluaa silloin esimerkiksi tai kiistanalaistuksella muuttaa toisten arvoja tai toimintatapoja joidenkin poliittisten näkökohtien nojalla. Poliittisen toiminnan yleisenä peruspiirteenä on arvojen ja tavoitteiden mukainen toiminta ja niitä koskevat konfliktit. Poliittika on tavoitteellista toimintaa, jossa kuitenkin pyritään johonkin ratkaisuun. Konfliktien ratkaisukeinona kompromissia on pidetty poliitikalle luonteenomaisena toimintatapana (35/28).

Berndtson toteaa politiikan ja hallinnon käsitteiden erosta seuraavaa: ”jos kaikki olisivat yhteiskunnallisen toiminnan päämääristä ja keinoista yksimielisiä, politiikka muuttuisi neutraaliksi hallinnoksi.”(35/28) Hallinnon tulee toimia neutraalisti ja yhteisten tavoitteiden mukaisesti, kun taas poliittisen yhteistyön lähtökohdan muodostavat osapuolten erilaiset tavoitteet ja poliittinen prosessi jatkuu, vaikka toimijat eivät pääsisi yksimielisyyteen, kunhan konfliktiin saadaan jokin ratkaisu. (35/28) Hallinnon ja politiikan toimintaperiaatteita erottavat tutkijat ovat korostaneet virkamiesten pätevyyden, asiantuntijuuden, neutraalin valmistelun ja toteutuksen näkökohtia. Ja toisaalta hallinto on nähty poliittiseksi joko asiantuntemuksen politisoitumisen tai valtionhallinnon yksiköiden keskinäisten konfliktien nojalla.

Janssonin ja Eastonin esityksissä politiikan käsite sidotaan valtion tai poliittisen järjestelmän toimintaa. Tässä kontekstissa hallinto voi toimia politiikan toteuttajana. ”Henkilökohtainen on poliittista” -konseptio kertoo kuitenkin siitä, että politiikkaa on hallinnosta riippumatta. Vastaavaa erottelua saattoi tukea myös kansalaisyhteiskunnan piiriin kuuluvan poliittisen toiminnan - jossa ei välttämättä tarvitse ottaa kantaa siihen, miten hallinto toimii - ja valtiollisen poliittisen päätöksenteon välisellä erolla. Poliittisen toiminnan organisointi on eri asia kuin hallinto, jolla teoksessa selvästi viitataan julkiseen vallankäyttöön. Puolueen hallinnon saattoi silti mainita politiikan toteuttamisen keinona ja toisaalta uhkana sille, että hallinto nousee kansalaisyhteiskunnan poliittisten järjestöjen ohjaajaksi (ja saada 0,5p). Käsite-erottelun tarkastelu oli edellytys sille, että sai yli 4 pistettä ja 4,75 edellytti politiikan konfliktiluonteen käsittämistä. Pelkän käsite-erottelun lyhyt esitys toi 1,25 p jos konfliktinäkökulma oli erottelevana tekijänä mainittu ja 2,0 pistettä jos eroa oli käsitelty perusteellisemmin.

Valtiollinen poliittinen päätöksenteko tuli siis erottaa hallinnosta, vaikka poliitikot ja politiikka tarvitsevatkin hallintoa politiikan suunnittelun ja toteuttamisen välineeksi. Yhteyksien olemassaolo ei tarkoita että politiikka ja hallinto voitaisiin samastaa (tästä sai miinusta 0,5 p). Poliittika ja hallinto ovat käsitteitä, joilla voidaan eritellä toiminnan eri puolia tai ne voidaan nähdä erilaisiksi

toimintaperiaatteiksi esim. valtiollisen toimivallan kolmijaon mukaan. Erottelu tehdään myös policy-analyysissä, joka tarkastelee hallinnon poliittista luonnetta ja toimeenpanon tapoja koskevien valintojen poliittisia seurauksia (252-3/ 246-248).

Pisteytyksessä ratkaisevaa oli miten politiikan ja hallinnon suhteita ja etenkin suhdetta käsittelevää tutkimusta oli arvioitu. Hallinnon piirteiden listaus esimerkiksi Weberin nojalla ei sinänsä tuonut pisteitä, mutta tulkinta byrokratian toimintatavasta 1900-luvun alussa uudistuneen poliittisen demokratian osana toi. Weberin saattoi nähdä virkamiesten ammattitaidon ja koulutustarpeen esittäjänä. Valtio-opillinen ja yhteiskuntatieteellinen koulutus oli yksi vastaus pulmaan. Neutraalin ja asiantuntevan virkakunnan ja poliittisen päätöksenteon välisen eron ja suhteen jäsenyys luonnehti ”uudenaikaisen hallinnon muodostumisprosessia” (223-4/217-8) Vastaavan erittelyn saattoi tehdä amerikkalaisen tutkijan Woodrow Wilsonin (1897) nojalla, mutta poliittisesti oli kyse toisenlaisesta pulmasta kuin Euroopassa. Euroopassa oli kyse siirtymästä virka-aatelin ja virkojen omistuksen kaudesta moderniin vaiheeseen (223/217) ja valtiollisten tehtävien edellyttämästä asiantuntemuksesta. Yhdysvalloissa tausta oli poliittisempi. ”Wilson vaati hallinnon ja politiikan erottamista toisistaan” (267/262), koska hallinnon toimintaa häiritsivät korruptio ja poliittiset virkanimitykset. (267/262-3) Molemmat esittivät että politiikan ja siten poliitikoiden tulisi poliittisessa demokratiassa tehdä päätökset ja hallinnon toteuttaa ne. Ja molempien taustaksi saattoi arvioida valtio-opin historiaa. Valtio-oppi ja yhteiskuntatieteet on nähty asiantuntijuuteen nojaavan uuden virkamieskunnan kouluttajaksi.

1,5p sai edellisen kappaleen perusjuonesta ja 0,75 p lisää jos vielä edellistä laajemmin arvioi virkakunnan ja poliitikoiden suhdetta poliittisessa demokratiassa. Tähän pääsi Weberin kautta tai lainsäätämisen ja toimeenpanovallan suhteita eritellen (alaluku valtiolliset instituutiot). Jos esitystä politiikan ja hallinnon suhteesta demokratiassa laajensi Eastonin ja Offen, hyvinvointivaltion rakentumisen tai hallinnon ohjausideologioiden perusteella saattoi päästä soveltamisen tavasta riippuen 4 pisteeseen. Tällöin edellytettiin selvitystä politiikan roolista kansanvallan/demokratian toteuttajana nykyaikaisessa valtiossa. Hyvinvointivaltion saattoi nähdä poliitikoiden keinoksi legitimoida asemansa ja siten osoittaa poliitikoiden riippuvaisuus asiantuntevasta hyvinvointivaltion tuottavasta virkakunnasta (tausta 237/231 ja 264/258).

Politiikan ja hallinnon erottaminen voidaan nähdä tavoitteeksi, jota voidaan puolustaa, vaikka toteaisi edelliset kriittiset näkökohdat. Poliitiikan ja hallinnon yhteyttä korostettiin yleisesti New Deal -politiikan osana ja Dimmock perusteli, ettei hallintoa tullut erottaa poliitikasta hierarkkiseksi neutraaliksi järjestelmäksi, vaan ”tärkeämpää oli korjata hallinnon joustamattomuus”. Virkamiesten tuli pyrkiä sovittamaan yhteiskunnallisia ja poliittisia intressejä yhteen ja tarjoamaan poliitikoille toimintavälineitä. Täten hallinnon uusi rooli sopi ”yhteen elitistisen demokratiateorian kanssa” (270-1/265-6) Dimmock ei siis tehnyt hallinnosta poliittista päättäjää, vaan näki asiantuntevan ja neuvottelevan valmistelun olevan poliitikoille entistä tärkeämpi tuki.

Tyypillinen vastausketju rakentui Wilsonin tekemästä politiikan ja hallinnon erottelusta Dimmockin yhdistämiseen. Tämän rinnalla esitettiin organisaatiotutkimuksen eriytyminen yksityisten organisaatioiden tutkimuksen nojalla. Työn tehostamisen ja ihmissuhteiden tutkimus kiinnittivät huomion organisaatioiden sisäisiin piirteisiin. Käyttätymistieteen soveltaminen näkyi näissä jälkimmäisissä vaiheissa ja hallinto-oppia pyrittiin tieteellistämään organisaatioissa käyttäytymistä tutkivana tieteenä, tässä Mayo, Simon ja hallinnon kontingenssiteoriat. (270-2, 274/265-7, 269-270) Yleisessä valtio-opissa käyttäytymistieteellisen otteen soveltajat sivuuttivat valtion ja tutkivat yksilöiden poliittista käyttäytymistä. Käyttätymistieteen yleistettyä hallinnon ja politiikan tutkimus näyttivät eriytyvän. (273/269) Policy-analyysin kaudella hallinnon ja politiikan tutkimus alkoivat

lähentyä, tutkittiin poliittisen päätöksenteon ja hallinnollisten toteuttamistapojen yhteyksiä ja seurauksia. (252-3; 272-3/ 246-248; 268-270)

Yleisimmin esitetystä historian tarinasta (Wilson, Dimmock, organisaatiotieteet, käyttäytymistieteiden merkitys ja policy-analyysi) sai edellisten kohtien esittelyä luentaen max 3 pistettä ja yhteensä 4 pistettä, jos Weber ja asiantuntijavirkamiesten koulutuksen merkitys oli esitetty. Poliitiikan ja hallinnon käsitteiden erottaminen ja niiden yhteyksien perusteellinen tarkastelu toi max 2 p. Tässä on yleisin mittatikka 6 pisteen tasolle. 5-6 pisteen taso edellytti, että oli käsitelty politiikkaa ja hallintoa koskevien käsitysten historiaa, vaikka vastauksessa olisi muutoin osuvia jäsennyksiä esimerkiksi Eastonin, Offen ja Habermasin kautta. 4 pisteen ylitykseltä edellytettiin joka tapauksessa, että vastaaja osasi perustella politiikan ja hallinnon välisiä keskeisiä yhteyksiä ja eroja. Pelkkä edellä mainittujen kohtien listaus ei riittänyt eikä em pisteytyskohtia voi mekaanisesti laskea yhteen.

2) Miten yhteiskuntakriittiset tutkimusotteet eroavat behavioraalisesta politiikan tutkimuksesta? (6p)

Kysymyksen muotoilussa paino on yhteiskuntakriittisissä tutkimusotteissa ja kysymys kertoo, että on useita otteita, joilla on erilainen suhde behavioralismiin. Keskeinen osa pisteistä tuli otteiden vertailusta, eikä behavioralismin erillistä esitystä palkittu. Siitä riitti todeta yleisesti luonnontieteellinen tiedekäsitys (Habermas tekninen intressi, positivismi) siihen kuuluneet tutkimuksen arvovapaus ja tutkimusmenetelmät (101-102/96; 76/69). Nämä saattoi 6 p vastauksessa todeta esiteltäessä kunkin kriittisten otteen eroa behavioralismiin ja toisaalta joidenkin yhteyksiä siihen. Behavioralismin piirteiden esittely toi max. 1 pisteen. Esitys kriittisen koulukunnan asemasta jälkibehavioraalisen liikkeen yhtenä osana toi 0,5 p.

Pääosa pisteistä tuli siis kriittisten koulukuntien esityksestä, jota tuli jollain tavalla täydentää Habermasin tiedonintressien perusteella, lyhyt paikannus riitti, eikä Habermasin kaikkien tiedonintressien laajasta kertomisesta palkittu.

Pisteytykseen vaikutti se, miten vastaaja perusteli yhteiskuntakriittiset tutkimusotteet yhteiskuntakriittisiksi ja miten erotti ne behavioralismista. Koulukuntien esittely ei sinänsä riittänyt kuin max 2p, ellei esittänyt mitenkään missä mielessä ne olivat yhteiskuntakriittisiä. Kriittisiä tutkimusotteita ovat yhteiskunnallisesti sitoutuvat marxilainen ja feministinen tutkimus, historian ja kulttuurin tutkimus, sekä diskurssien ja kielen tutkimus(78-80/71-73). Muita kriittisiä otteita saattoi löytää Berndtsonin teoksesta useita kuten behavioralistisen valtateorian kriitikot Bachrach ja Baratz sekä näkymättömän vallan tutkimus (43/36) ja rauhantutkimus (282-4/277-280). Marxilaisen ja feministisen tutkimuksen osalta näkökulmaa saattoi täydentää niitä käsittelevistä alaluvuista ”miesten valta ja naisten valta” (136-8/130-132) ja ”marxilainen valtioteoria” (254-9/248-253).

Olellainen seikka koko vastauksen pisteytyksen kannalta oli, että vastaaja esitti kriittiset suuntaukset yhteiskuntakriittisinä otteina eli perusteli miksi tai millä tavalla ne olivat kriittisiä ja juuri yhteiskuntakriittisiä. Tämä näkökulma on luettavissa Berndtsonin teoksesta. Taustana on saattanut olla halua puuttua yksittäiseen yhteiskunnalliseen ongelmaan kuten 1960-luvun liikkeissä (mustien oikeudet, Vietnamin sodan vastustus ja kehitysmaiden asema) tai laajempi yhteiskunnallisen muutoksen ohjelma kuten marxismissa tai tietyn käänteen vaatimus kuten feminismissä (78/71).

Yhteiskuntakriittisistä tutkimusotteista vaikeinta oli kertoa, miten historiantutkimus oli yhteiskuntakriittinen tai tulkittavissa yhteiskuntakritiikin välineeksi. Ydinasia on, että se tarjosi välineen esittää yhteiskunnat muuttuvina ja muutettavissa olevina (79/72). Behavioralismin suhde kohteeseen perustui luonnontieteelliseen otteeseen, joka ei pyrkinyt muuttamaan kohdettaan eikä kiinnostunut kohteen niistä piirteistä, jotka kertoivat kohteen aktiivisesta tavasta muuttaa itseään tai toimintatavoista, jotka muuttivat historiaa. Luonnontieteen tapaan behavioralistinen tutkija tarkastelee kohdetta sen ulkopuolelta ja erittelee havaitun käyttäytymistavan muutoksen yleisiä syitä. Se ei selitä toimintaa vaan havaitsemaansa käyttäytymistä. Kriittinen ote taas on kiinnostunut toiminnan syistä ja rakenteista.

Historiantutkimuksen kriittisyys ei ole sitoutunut mihinkään liikkeeseen tai ismiin, vaan pikemminkin kritiikin käsite tarkoittaa yleistä kriittistä suhtautumista yhteiskunnan toimintaa koskeviin väitteisiin. Barrington Moore Jr:n esitys demokratiasta ja Immanuel Wallersteinin esitys kansainvälisen järjestelmän historiallisesta kehityksestä tarjoavat tällaisia yleisiä perusteita arvioida yhteiskuntia; historiantutkimus on ”yhteiskunnan ymmärtämisen väline” (79/72). Täten yhteiskuntakriittisen tutkijan näkökulmasta kyse on käytännöllisestä tiedosta, eikä behavioralistien tavoittelemasta teoreettisesta tiedosta. Se poikkeaa myös luonnontieteellisen intressin mukaisesta tiedosta. Selitys voi perustua rakenteellisiin tekijöihin, mutta toimijat otetaan huomioon. Habermasilta sai viitteen, että emansipatorisessa tutkimuksessa arvioidaan kausaaliselitysten lisäksi myös teleologisen selittämisen mahdollisuuksia, kriittinen tutkija yhdistää ne. Tieto nähdään välineeksi muuttaa ympäröivää yhteiskuntaa ja tarjota sen toimijoille välineet itse muuttaa yhteiskuntaa (102-193/96-97).

Marxilainen tutkimus ja feministinen tutkimus taas ovat esimerkkejä ”yhteiskunnallisesta sitoutumisesta” eli sitoutumisesta johonkin yhteiskunnalliseen liikkeeseen, ryhmittymään tai poliittiseen tavoitteeseen. Täten ne poikkeavat behavioralismin arvovapauden vaatimuksesta. Tutkimuksen lähtökohdat voidaan sijoittaa tiettyihin tutkimuskysymyksiin, jotka nähdään tärkeiksi yhteiskunnallisen liikkeen näkökulmasta (75-6, 78/ 68-70, 71). Yleisemmin saattoi arvioida tutkimuksen arvovapautta.

Kielen ja diskurssien tutkimuksen saattoi liittää historian ja toiminnan näkökulmien ja merkitysympäristöjen historian tutkimukseen, mutta oli esitettävissä erillisenä kohtana. Tutkittavaksi asetui kielen käyttö ja merkitysten muutokset. Foucault'n esitys yhteiskunnallisten käytäntöjen ja normien kielellisestä luonteesta sekä naisten asemaa roolittavan kielentutkimuksen toteaminen kuuluivat tähän. Esitystä saattoi jatkaa monesta teoksen kohtaa, myös pohtia loppuluvun viitteitä postmoderniin teoriaan. Positiivinen tiedonintressi on nähtävissä luonnontieteelliseen otteeseen tukeutuneen behavioralismin ja toisaalta ymmärtävä (historiantutkimus ja kielentutkimus) ja emansipatorinen intressi (valtarakenteiden tutkimukset; myös kielenkäytön ja siihen liittyvien valtasuhteiden tutkimus) yhteiskuntakriittisten tutkimusotteiden taustana.

Käytännössä monelle 4 pistettä oli raja, joka edellytti yhteiskuntakriittisen ja behavioraalisen tutkimuksen keskeisten erojen (luonnontieteiden soveltamisen ja arvovapauden kritiikit, historian ja yhteiskunnan muutettavuus) tunnistamista ja jonkin kriittisen tutkimusotteen esittämistä tai sitten luetteloa otteista. 3 pisteen ylitys edellytti läpivientiä, mutta jokin keskeinen ero puuttui tai tutkimusotteiden esittely oli erityisen ohut. Erikoista oli, että maailmapolitiikan linjalaiset eivät yleensä maininneet Wallersteinia kuten eivät muutkaan. 5 pistettä edellytti kaikkien kolmen otteen jonkinlaista esittelyä suhteessa behavioralismin ja 6 pistettä hyvää ja osuvaa erojen ja yhteyksienkin paikantamista. 6 pisteen vastaus ei edellyttänyt muiden kuin s 78-80 mainittujen tutkimusotteiden ja tutkijoiden Sekä Habermasin kriittisen tiedonintressin lyhyttä esittelyä, mutta perustellumman otteen s 78-80 tutkimukseen sai teoksen muiden kohtien nojalla.

3) Mikä on pluralistisen demokratiateorian käsitys ryhmien roolista demokratiassa? Miten tämä käsitys eroaa Schumpeterin ja häntä edeltäneiden eliittiteoreetikkojen näkemyksistä? (6p)

Pluralistinen demokratiateoria nousi vastustamaan eliittiteoreetikkojen käsitystä, jonka mukaan ainoastaan yksi eliitti hallitsee yhteiskuntaa ja demokratiassa kansalla (yksilöinä) on ainoastaan mahdollisuus hyväksyä tai hylätä heitä hallitseva eliitti. Berndtsonin kirjassa asia on esitetty tiiviissä muodossa: ”pluralistit korostivat ryhmien roolia yksilöitä ja valtiota välittävänä instituutioina, kun taas Schumpeterille politiikassa oli ollut kyse vain yksilön ja poliittisen johdon välisestä suhteesta.” (208/202) Pluralistit siis näkivät, että yksilöt voivat vaikuttaa ryhmien kautta päätöksiin myös vaalien välillä ja eliittiteoreetikoista poiketen he katsoivat, että yhteiskunnassa vallan keskittyminen yhdelle eliitille ei ole välttämätöntä.

Eliittiteorian ja pluralistisen teorian välisen eron taustaksi oli tärkeää käsitellä myös niiden kehityshistoriaa (204-8/198-202). Eliittiteorioita kehittivät 1900-luvun alussa italialaiset historioitsija Gaetano Mosca, psykologiaan suuntautunut taloustieteilijä Vilfredo Pareto ja puoluetutkija Roberto Michels. He korvasivat marxilaisen luokkakäsitteen eliitillä ja ymmärsivät historian eliitin kiertokulun historiana. Heidän mukaansa valtaa ei käyttänyt kansa vaan johtajat. Yhden eliitin romahtaessa toinen nousee sen tilalle. Michels oli kehittänyt tutkimuksissaan oligarkian rautaisen lain, jonka mukaan organisaatioissa valta pyrki aina keskittymään (167/161). Hän myös esitti, että yhteiskunnassa käytettävissä oleva aika ja ryhmän koko estävät kaikkia päättämästä yhdessä asioista, joten seurauksena on edustuksellinen demokratia, joka puolestaan väistämättä johtaa harvainvaltaan.

Joseph Schumpeterin kilpailuun perustuvan elitistisen demokratian teoria liittyy tähän perinteeseen, vaikka Schumpeterin teoria korostikin edeltäjiään enemmän demokratiaa. Schumpeterin mukaan demokratia oli ainoastaan institutionaalinen menetelmä, joka mahdollisti poliittiset päätökset. Demokratiassa eliitit joutuivat kilpailemaan ihmisten äänistä saadakseen vallan päättää asioista. Demokratia edellytti siis laajahkoja poliittisia oikeuksia (Berndtsonin kirjassa mainitaan yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, mielipiteenvapaus ja poliittisen opposition olemassaolo). Schumpeterille demokratia ei kuitenkaan tarkoittanut, että kansa todellisuudessa hallitsisi. Se merkitsi ainoastaan sitä, että kansalla on mahdollisuus määrääjain hyväksyä tai hylätä henkilöt, jotka hallitsevat. (205-6/200)

Pluralistisen demokratiateorian taustalla oleva pluralistinen valtateoria nousi vastustamaan toisen maailmansodan jälkeistä vallan keskittymisen tutkimusta. Vallan keskittymistä oli tutkinut mm. C. Wright Mills (*The Power Elite* 1956) ja Floyd Hunter (*The Power Structure* 1953). Millsin mukaan Yhdysvaltoja hallitsi löyhä, mutta aatemaailmaltaan yhtenäinen sotilaallis-teollis-poliittinen eliitti, johon kuuluvat liikkuvat sujuvasti sektorilta toiselle ja jotka olivat moninaisin tavoin kytköksissä toisiinsa (mm. perhesuhteet ja koulutustausta). Pluralistisen valtateorian perusteet esitteli Robert A. Dahl (*Who Governs?* 1961). Tämänkään teorian mukaan valta ei ole varsinaisesti kansalla, mutta se ei myöskään ole millään yksittäisellä eliitillä. Valta oli eri kysymyksissä eri eliiteillä ja kansalaisilla oli mahdollisuus käyttää valtaa ryhmien kautta. Dahlin teoriassa valta nähtiin suhteellisena vaikutusvaltana, mikä poikkeaa eliittiteoreetikkojen näkemyksestä vallan keskittymisestä. Vallan keskittymistä ei siis nähty pluralistisessa valtateoriassa välttämättömänä, vaan aina saattoi olla olemassa useampia eliittejä.

Dahlin kehittelemä valtateoria muodostui olennaiseksi osaksi pluralistista demokratiateoriaa. Pluralistisen demokratiateorian kehitys ajoittui amerikkalaisen tutkimuksen behavioristiselle

kaudelle (74-75/67-68). Pluralistit korostivat ryhmien välisten neuvottelujen ja kompromissien merkitystä demokratiassa. Myös he näkivät demokratian menetelmänä (kuten Schumpeterillä). Äänestysmahdollisuuden lisäksi valtion tehtävänä oli taata poliittisten ryhmien moninaisuus. Ilman sitä ei ole kilpailevia ryhmiä, jotka voivat käyttää valtaa ja joiden kautta yksilöt voivat vaikuttaa poliittisiin prosesseihin (valta ei kuitenkaan koskaan absoluuttista). Ryhmät siis toimivat välittävänä instituutioina yksilö ja valtiotasojen välillä, kun taas eliittiteoreetikoilla tärkeää oli ollut ainoastaan yksilön ja eliitin välinen suhde. Tämä moninaisuus nähtiin myös valtion vakaan kehityksen takaajana. (74-75, 206-208/ 67-68, 200-202, ryhmien rooleista lisäksi luku 7)

Vastauksessa olennaista oli esittää elitistisen ja pluralistisen demokratiateorian olennaiset osat keskittyen ryhmien asemaan ko. teorioissa (2+2p). Schumpeterin teoriaa tuli pohjustaa aikaisempien eliittiteoreetikkojen näkemyksillä. Pluralistien osalta valtateoria tuli liittää käsitykseen ryhmien roolista demokratiassa. Pelkällä eliitti- ja pluralististen teorioiden esittelyllä sai max. 3p, ja pisteen lisää sai toteamuksella, että pluralistien mukaan ryhmät ovat tärkeitä, kun taas elitistit eivät pidä ryhmien roolia merkittävänä. Kysymyksessä korostettiin käsityksiä ryhmien roolista, joten tärkeysjärjestyksen lisäksi täytyi myös todeta pluralistien käsitys ryhmistä välittävänä instituutioina yksilön ja valtion välillä sekä yksilöiden mahdollisuus vaikuttaa asioihin ryhmien kautta (max. 2p).

Aineistokoe

Tehtävänä on vastata seuraaviin kysymyksiin soveltaen annetun ohjeen mukaan Berndtsonin kirjan antia. Berndtsonin teoksen erillisestä esittelystä ei saa lisäpisteitä. Tiivis toteamus kysytyn asian pääkohdista riittää ja on eduksi, jos Berndtsonin teoksen kiinnekohdat saa sijoitetuksi suoraan soveltavan vastauksen osaksi.

Kysytyjen esimerkkien ja kysymysmuotoilujen osalta ei aineistosta löydettyjen esimerkkien määrä ole ratkaiseva vaan se, ovatko päävaihtoehdot tulleet niiden kautta esille.

POLITIIKAN TUTKIMUKSEN LINJA

Johdanto aineistoon: Aineiston perusteella välittyy kuva poliittisesta tilanteesta, jossa kansalaisten poliittinen osallistuminen on nähty pulmaksi ja ratkaisukeinojakin on jo haettu. Keinot ovat Suomesta valtioneuvoston selonteosta vuodelta 2002 ja sen perusteella käydyistä eduskuntakeskustelusta.

Tehtävänanto: Olet poliittisen osallistumisen tutkija.

4) Miten poliittisen sosialisatioprosessin kaksisuuntaisuus tulee esille aineiston tilannekuvauksissa?

Tarkastele aineistosta etenkin arvioita kansalaisten poliittisen passivoitumisen ja aktivoitumisen prosesseista. (8 p)

Poliittinen sosialisatio tarkoittaa yksilön poliittisen identiteetin muodostusta yhteiskunnallisten arvojen ja asenteiden sekä toimintavalmiuksien omaksumisen perusteella (Berndtson 110/104). Sosialisatioprosessin kaksisuuntaisuus tarkoittaa, että identiteetti on toisaalta poliittisen osallistumisen perustana ja että toimittaessa toimintavalmiudet, arvot ja asenteet muuttuvat. Berndtson toteaa tämän luvun 6.1. yhteen vetävässä alaluvussa ”Poliittinen prosessi: eduista ja arvoista toimintaan”:

”prosessi ei etene yksilön kohdalla pelkästään yhteen suuntaan (tarpeista <ja asenteista> toimintaan), vaan myös toiminta voi muokata arvoja, asenteita ja mielipiteitä”. (116/110)

’Osallistuminen saattaa saada yksilön kiinnostumaan asioista uudella tavalla, jopa muuttamaan vanhoja mielipiteitään, asenteitaan ja arvojaan.’ (116/110) ”edut ja arvot eivät ole koskaan annettuja, vaan ne syntyvät ja muokkaantuvat yhä uudelleen ja uudelleen toiminnan kautta.” (116/110)

Prosessin kaksisuuntaisuuden esitys Berndtsonin nojalla 2 p jos vastauksessa on yksikin soveltava esimerkki mukana ja jos ilman sovellutusyhteyksiä, max 1p.

Berndtsonin teoksen luvun 6 esittelystä ei saanut pisteitä. Sen sijaan jos tarkasteli sosiaalistumisprosessia esimerkiksi keskiluokan tutkimuksen esittämien näkökohtien tai hiljaisen arvokumouksen nojalla, sai lisäpisteitä soveltamisen tavan ja kaksisuuntaisuuden erittelyn mukaan.

Aineistosta löytyi yleisiä lähtökohtia punnita poliittisen sosiaalistumisen kaksisuuntaisuutta kuten sosiaalisen taustan (työttömyys, koulutus) merkitys yksilön aktiivisuudelle ja poliittisen aktiivisuuden tuoma lisä taitoihin ja haluun toimia poliittisesti.

Poliittinen sosialisatioprosessi ulottuu aikuisikään ja on toistuvasti kaksisuuntainen prosessi. Koulutuksen, työn ja työllisyyden sekä asuinpaikan muutokset näkyvät valmiuksissa sosiaalistua poliittisesti uudensuuntaisiin asenteisiin ja pettymyksenä vanhojen toimivuuteen. Aineiston ja Berndtsonin teoksen perusteella keskeisempänä saattoi silti pitää nuoruusiän sosialisatiota ja tuolloin syntyviä asenteita yhteiskunnallista ja poliittista osallistumista kohtaan. Koululaitoksen rooli poliittisen sosiaalistumisen välineenä huomattiin usein ja punnittiin epäsuhtaa, joka vallitsee suomalaisnuorten hyvän koulutiedon ja vähäisen poliittisen osallistumisen asteen välillä. Mistä asenteet ja tapa sosiaalistua tulevat? Aprikoiitiin vanhempien mallia epäpolitisoidun sosialisatioprosessin synnyttäjänä tai tukena sille, mitä muutoin mediasta näkyy.

Tekstissä on runsaasti esimerkkejä siitä, miten poliittiseen toimintaan ryhtyminen, mikä hyvänsä poliittisen osallistumisen muoto, tukee valmiuksia osallistua edelleen poliittisesti ja arvottaa asioita poliittisesti. Ero politiikan sivuuttajien ja poliittisten osallistujien välillä näyttää siten tarkoittavan ylipäättään suhdetta poliittiseen toimintatapaan. Puolue toimintaan osallistuminen näyttää kuitenkin kynnykseltä. Tämä on käsitelty myös esitetyissä keinoissa. Mahdollisuutta osallistua kunnallisdemokratian toimintaan pyritään lisäämään vaihtoehtoisin tavoin, joissa ei tarvitse sitoutua puoluepoliittisesti. Poliittisen osallistumisen aktivoivaa roolia saattoi myös epäillä. Josko sittenkään äänestäminen vahvistaa valmiutta suoraan osallistumiseen vaihtoehtoliikkeissä. Olennaista oli aineiston käsittely sosialisatioprosessin kaksisuuntaisen prosessin kautta.

Poliittisen toiminnan aktivoiva osuus korostuu aineiston osallistumishankkeiden esittelyssä. Täten moni arvioi lähinnä tätä suuntaa, mutta koulutus ja perhetausta tuli nähdä myös sosiaalistumistutkimuksen perinteen tapaan arvoja muokkaavana vaiheena, joka sinänsä joko johdattaa tai ei johdata poliittiseen osallistumiseen. Toisen suunnan puute aineiston käsittelyssä merkitsi, että enintään saattoi saada 6 pistettä.

Moni tarkasteli suoraan poliittista osallistumista yleensä eikä edennyt yksilön sosialisatioprosessiin ja siihen, miksi poliittisen identiteetin muodostus on sellaista kuin on. Tällöin koko vastaus jäi 5 pisteeseen, vaikka vastaaja käsitteli poliittisen osallistumisen osalta vastaavia pulmakysymyksiä. Yksilön sosialisatioprosessin tarkasteluun johdatti selvästikin se, että käsitti sosialisatioprosessin koskevan yksilön identiteettiä eikä suoraan ja ainoastaan puoluejärjestelmän yleisiä vaikeuksia. Puolueiden pulmat tuli nähdä sosiaalistumisen tutkimuksen termein.

Viite- ja jäsenryhmien tai me-ryhmien erittely oli toimiva keino puhua yksilön samastumisesta uusissa poliittisen osallistumisen ja osallisuuden ympäristöissä. Aineistossa mainitaan erityisesti kansalaisten tieto-osallisuuden kehittäminen. Poliittisen identiteetin muodostus edellyttää kykyä punnita arvoja ja asioita. Tiedon lisäksi oma toiminta ja kokemukset vahvistavat reflektiokykyä ja yksilön sosiaalistumista myös poliittisten kysymysten kautta. Hyvä keino oli myös eritellä sosiaalistumista toimintavälineisiin. Aineistosta sai näistä esimerkkejä suunnittelu- ja päätöksenteko-osallisuuden kohdista. Jotain on tehtävissä esimerkiksi nuorisovaltuuston tai aikuisten osalta kunnallisvaltuuston tai kunnallisaloitteen välinein. Tietäminen ei sinänsä luo halua eikä sosiaalista, mutta ilman tietoa ei ole haluakaan. Kokemukset vahvistavat kokemuksia. Tällaisia päätelmiä sosialisatiosta saattoi tehdä aineiston nojalla.

Toteamuksella että kansalaiset sosiaalistavat poliitikoita ja poliitikot kansalaisia selvisi melko pitkälle, jos tämän vei myös yksilöiden poliittisen sosiaalistumisen kysymyksiin. Saattoi nimittäin todeta, että kansalaisten poliittinen toiminta sosiaalisti sekä poliitikoita että kansalaisia uudensuuntaiseen yhteistyöhön ja osallistuvaan demokratiaan. Poliitikoiden ja kansalaisten vastavuoroisuus nähtiin aineistossa nyt liian heikoksi ja näin poliitikot ovat vähentäneet kansalaisten halua osallistua. Kun

asenteet poliitikkoja kohtaan muuttuvat negatiivisiksi, ei sosiaalistuta toimimaan poliittisesti tai ei ainakaan puoluepoliittisesti. Tällainen kehittäminen toi esille kansalaisten samastumisen.

Palkittiin myös kriittistä arviota siitä, että osallistamisen keinot ovat puolueiden tai valtion epätoivoinen yritys keksiä poliittisesti hyväksyttäviä osallistumisväyliä ja tarjota ne sitten kansalaisille. Siten kyse on valtiovallan keinosta sosiaalista aikuisikäistä väestöä ja samalla legitimoita poliittista järjestelmää ja puoluepolitiikkaa. Ylipäätään samastumisen halun kohteista saattoi olla mitä perusteltua mieltä hyvänsä, kunhan sosialisatiota kuvaavat käsitteet toimivat.

Siis sosialisatio tuli esittää kaksisuuntaisena (2p), tarkastella aineistosta yksilön identiteetin muodostusta (2p) ja tarkastella aineistoa sosialisatioprosessin kahden suunnan perusteella (4p).

5a) Miten "uuden keskiluokan" tutkimusotetta hyödyntävä tutkija muotoilisi tutkimuskysymykset, joiden perusteella hän tutkisi kansalaisten poliittista osallistumista demokratiassa? Perustele lyhyesti muotoilu. (3p)

Berndtsonin esitys keskiluokan tutkimuksesta tarjosi vastauksen taustan, mutta myös aineistoa tuli hyödyntää. Keskiluokan tutkimuksessa on havaittu, ettei puolueiden kannatus perustunut enää vanhalle työhön perustuvaan poliittiseen sosialisatioon, vaan monet muut tekijät vaikuttavat ihmisten poliittiseen sosialisatioon. Keskiluokan on nähty samastuvan poliittisesti kulttuurin ja elämäntavan perusteella. Samastumisen kohteena ovat siis edelleen puolueet eikä keskiluokan massassa ole kyse ole vaihtoehtoihmisistä. Keskiluokan tutkimus ei suinkaan tarkoita uusien poliittisten liikkeiden tutkimusta. Keskiluokka on aina verraten konservatiivista, eikä Berndtsonin teoksesta saa minkäänlaista vihjettä, että keskiluokka suosisi vaihtoehtoliikkeitä. Poliittinen sosiaalistuminen tapahtuu uusien asioiden kautta, mutta kohteet ovat hyvinkin perinteisiä tai saatetaan etäännyä kokonaan poliittisesta elämästä (132126). Sosiaalinen sidos puolueisiin on ohentunut.

Aineisto alkaa toteamuksella, että äänestäjistä on tullut liikkuvia, vaihdetaan puoluetta vaaleista toiseen. Ja todetaan puolueiden muuttuneen samankaltaisiksi ”Ehkä puolueiden tarjoamien vaihtoehtojen väliset erot ovat niin pieniä, ettei kannanottoa suuntaan tai toiseen pidetä merkittävänä.” (aineisto s 1) Samankaltaistumista saattoi pitää keskiluokan laajuuden ja poliittisen suunnattomuuden osoituksena. Puolueet ovat puheissaan ja vaaleissa riippuvaisia äänestäjien asenteista, olivat ne poliittisia tai ei.

Ensin tuli saada ryhmiteltyä joidenkin kysymysten perusteella, että ketkä haastatteluaineistossa kuuluisivat keskiluokkaan. Tunnukset saattoi pelkistää sosiaalista taustaa, ikää ja koulutusta koskeviin kysymyksiin. Saattoi myös epäillä, että oliko tällä ryhmällä mitään yhteisiä piirteitä, ja koettaa siten keksiä mielipidekysymyksiä, joissa erot ja yhteydet näkyisivät. Oliko siis tällaista luokkaa lainkaan olemassa? Yhtenäistikö varallisuus ja huolettomuus, tai muuton tuoma juurettomuus?

Tutkimuskysymysten kohteena tuli olla etenkin elämäntapaa ja poliittista samastumista koskevat kysymykset kuten: Mitä arvostatte harrastuksia, sosiaalista elämäntapaa, perhettä, yhdistystoimintaa, työtä? Oliko vastaajan mahdollista ajatella kannattavansa jotain puoluetta? Olisitteko valmis osallistumaan 'johonkin' aineistossa kerrotuista osallisuutta kehittävästä muodoista? Olisiko keskiluokkaisten vastaajien joukossa halukkuutta osallistua millään tavalla?

Nuorten vahva samastuminen omiin piireihin ja egoismi ja vastaavat keskiluokan urakeskeistä ajattelua, jossa julkisella toiminnalla ei ole sijaa. Kysymyksiä, joissa selvitettäisiin, onko kulttuuri yksilökeskeinen vai ei.

Puolueiden suhtautumista ihmisten uuteen arvomaailmaan ja epäpoliittisuuteen saattoi kysyä monella tavalla. Onko keskiluokka puolueiden mielestä aktivoitavissa poliittiseen kommunikaatioon ja osallistujaksi. Tässä jo siirrytään käyttäytyjien osallistumisen tutkimuksesta alueelle, jossa keskiluokan tutkijat eivät ole profiloituneet, mutta joka hyvin sopisi, kuten osa vastaajista totesi, poliittisen keskiluokan tutkijalle.

Keskiluokan tutkimuksen esittely Berndtsonin teoksesta 0,5p ja oikeansuuntainen soveltaminen 2,5p.

5b) Erittele "uuden keskiluokan" tutkimusotteen rajoja poliittisen osallistumisen passivoitumisen ja aktivoitumisen selityksissä eli minkälaisia poliittisen osallistumisen tekijöitä se ei erittele? (2p)

Uuden keskiluokan tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota lähinnä yksilön elämäntapaan kuuluviin seikkoihin. Poliittisen osallistumisen ja passivoitumisen taustaa ei tällöin käsitellä yleisempien rakenteellisten seikkojen perusteella. Poliittisen päätöksenteon rajallisuus talouselämän globalisaation tilanteessa todetaan vähentävän kiinnostusta politiikkaan, jos poliitikot eivät osaa käsitellä pulmaa.

”Poliitikoiden mahdollisuudet vaikuttaa yhteiskunnallisiin epäoikeudenmukaisuuksiin ovat viime vuosina yleisesti heikentyneet. Osaltaan taustana tähän on globaalisti integroitava talouspolitiikka. Tämä kaikki heikentää kansalaisten ja äänestäjien luottamusta politiikan mahdollisuuksiin.”
(Aineisto, s 1)

Selkeimmin tutkimusotteen raja on todettavissa yleisten rakennekysymysten osalta (1p).

Toinen näkökohta oli Berndtsonin toteamus, että keskiluokan tutkijat selittävät poliittista käyttäytymistä ja persoonallisuutta elämäntavalla tai persoonan maun ja tyylin käsittein. Halu identifioitua selittäisi siten halua identifioitua, persoonallinen maku poliittista persoonallisuutta. Tutkimusotteen rajaksi asetuisi siten rajautuminen sosiaalisen elämäntavan kysymyksiin joten työn ja koulutuksen synnyttämät varallisuusluokat jäävät sivuun. Työ ja koulutus nähdään kohteiksi sikäli kuin ne tulevat persoonallisuuden piirteiksi. (1p) Tai jos totesi, että poliittisen osallistumisen perinteinen luokkatausta jää keskiluokan tutkijalta vähemmälle huomiolle, koska tutkija tarkastelee yksinomaan elämäntapaan ja yleiseen kulttuuriin kuuluvia tekijöitä, sai 0,5. Kyse on mielenkiinnon suuntautumisesta, tutkimustapaan sopisi selvittää sosiaalista taustaa. Myös sellaiset sosialisointitekijät kuten uskonto, etniset ryhmät ja sukupuoli jäävät keskiluokan tutkijana toimivalta mielenkiinnon ulkopuolelle. (0,5p)

Keskiluokan tutkimusote ei rajaa uusien liikkeiden tutkimusta kohteidensa ulkopuolelle, koska kaikkea poliittista samastumista sekä keskiluokkaista että vaihtoehtoliikkeiden on syytä selvittää poliittisen kulttuurin muutosten perusteella. Keskiluokan tutkija ei siis tutki vain poliittisen järjestelmän puoluepolitiikka ja samastumista siihen, vaan myös poliittisesti passiivista elämäntapaa ja keskiluokan uusia osallistumisen tapoja.

Aineistossa mainittuja institutionaalisia keinoja kehittää demokratian ja osallistumisen välineitä ei sosiaalisen elämäntavan tutkimuksessa oteta tarkasteluun. (0,5 ja jos laajemmin perusteltu 1p)

6) Erittele aineistossa esille tulevia poliittista osallistumista tukevia hankkeita sen kannalta, mitä Berndtson toteaa responsiivisuuden käsitteestä ja sen soveltuvuudesta edustuksellisen demokratian kehittämiseen. Mainitse tärkeimmät seikat, jotka lisäävät responsiivisuutta ja arvioi, miten ne soveltuisivat edustuksellisen demokratian toimintaperiaatteisiin. Erittele lisäksi, miten poliitikot näyttävät hallituksen selonteon ja valiokunnan mietinnön perusteella käsittävän demokratian responsiivisuuden ja poliitikoiden roolin suhteessa siihen? (5p)

Berndtson esittelee responsiivisuuden käsitteen luonnehtiakseen poliittisen demokratian pulmakysymyksiä. "Demokratian tavoitteena on kansanvalta, mutta todellista kansanvaltaa ei koskaan voida saavuttaa. Kansalaiset eivät koskaan pysty käyttämään valtaa suoraan, vaan sen voivat tehdä vain kansalaisia edustavat ryhmät." (198/192-3) Edustuksellisen demokratian poliittiset päätöksentekijät ovat kansanvaltaisissa vaaleissa valittuja. Heidän toimintaansa on silti haluttu arvioida kansanvallan nimissä. Poliittinen responsiivisuus kuvaa "poliittisten päätöksentekijöiden kykyä toteuttaa kansalaisten vaatimukset". (198/193) Yksilöiden enemmistön mielipidettä on mahdotonta seurata jatkuvasti, "täydellinen responsiivisuus tekisi yhteiskuntapolitiikan ailahtelevaksi." Edustajilta edellytetään itsenäistä ja vastuullista toimintaa sekä yleisesti kansalaisten kuuntelua. (198/193)

Aineistona olevan selonteon laadinta kertoo poliitikoiden pyrkimyksestä vastata responsiivisuuden vaatimukseen sekä mitä ilmeisimpään poliittisen passiivisuuden lisääntymiseen ja tavallaan hiljaiseen etääntymiseen politiikasta. Passiiviset kansalaiset eivät esitä vaateita eivätkä julkituo odotuksia, mutta passiivisuus kertoo luottamuksen ja vajeesta. Jos ei uskota, että poliittinen toiminta vaikuttaa, ei haluta osallistua. Heikko responsiivisuus lisää passiivisuutta. Arvio selonteon laadinnan syistä ja yleisistä pyrkimyksistä toi 1-2p, riippuen siitä, miten pitkälle responsiivisuuden kysymyksiin tässä tuli.

Aineistossa kerrotaan keinoista, joilla kansalaisten osallistumismahdollisuuksia koetetaan parantaa ja siten taata, että edustukselliset poliittiset päättäjät voisivat kuulla kansalaisten mielipiteen tietyissä asioissa. Esitetään erilaisia osallistumisen areenoja sekä kootaan yhteen tietoja jo olemassa olevista mutta vähän käytetyistä osallistumismenetelmistä. Vastausta saattoi ryhmittellä tieto-, suunnittelu- ja päätösosallisuuden (aineisto s 4) perusteella. Ne ovat keinoja lisätä dialogia kansalaisten ja päättäjien välillä ja poliittisen päätöksenteon responsiivisuutta. Jaottelun kautta saattoi viedä läpi koko vastauksen ja saada 5 pistettä. Jaottelun maininta ja lyhyt kommentti toi 1 pisteen.

Kansalaisaloite ja kansanäänestykset todetaan suoran osallistumisen keinoiksi, jotka jo ovat käytettävissä, mutta joita käytetään melko vähän. (Näiden kehittämisen tarkastelusta 1p) Kansanedustajat käsittävät poliittisen vastuunsa koko valitsijakunnalle tai kansakunnalle eikä yhden näkökannan puolustajille. Tästä olisi voinut punnita, että mikä on edustajien tapa kuunnella, mitä on huomion ottamisen ja täydellisen sivuuttamisen ero. Osallisuushankkeessa tarjotaan väyliä aktiiveille kansalaisille osallistua ja ilmaista näkemyksensä, mutta päätöksentekijät joutuvat arvioimaan kokonaisuuksia. Voivatko poliitikot silti ohittaa olankohautuksella aktiivien kansalaisten näkemykset? Millaista on poliittinen responsiivisuus? Vastauksesta tuli ilmetä jollain tavalla jännite poliittisen edustajan roolin ja kansalaisten välittömän tahdon seuraamisen välillä. Jännite ei katoa, vaikka todettaisiin, että "edustuksellinen demokratia ja kansalaisten suorat osallistumukselliset muodot muodostavat yhdessä toimivan demokratian kokonaisuuden." (s 2). Jännitteen perusteellisesta arvioinnista max. 2p, toteamus 0,5-1p.

Aineistokoe

Tehtävänä on vastata seuraaviin kysymyksiin soveltaen annetun ohjeen mukaan Berndtsonin kirjan antia. Berndtsonin teoksen erillisestä esittelystä ei saa lisäpisteitä. Tiivis toteamus kysytyn asian pääkohdista riittää ja on eduksi, jos Berndtsonin teoksen kiinnekohdat saa sijoitetuksi suoraan soveltavan vastauksen osaksi.

Kysytyjen esimerkkien ja kysymysmuotoilujen osalta ei aineistosta löydettyjen esimerkkien määrä ole ratkaiseva vaan se, ovatko päävaihtoehdot tulleet niiden kautta esille.

HALLINNON JA ORGANISAATIOIDEN TUTKIMUKSEN LINJA

4) Minkä hallinnon ohjausideologian tai mitä hallinnon ohjausideologioita löydät aineistosta? Perustelee vastaus eli selvitä, miksi mainitsemassasi asiassa kyse ei ole erillisestä tavoitteesta vaan laajemmasta hallinnon ohjausideologiasta? (8p)

Kysymys kertoi, että hallinnon ohjausideologia on yleinen toimintaperiaate, jolla julkishallintoa pyritään ohjaamaan. Ja aineiston otsikko kertoi, että hallinnon hajauttamisesta pyritään saamaan uusi hallinnon periaate eli ohjausideologia. Aineiston käsittelyn kannalta selvitettäviä kysymyksiä olivat esimerkiksi:

a) Missä mielessä hallinnon hajauttamisen periaate oli ohjausideologia, mitä elementtejä se sisälsi ja miten vaikutti muihin tavoitteisiin ja toimintaperiaatteisiin?

b) Oliko erotettavissa muita hallinnon ohjausideologioita?

c) Oliko kyseinen tai muut hallinnon ohjausideologiat toteuttamassa jotain laajempaa "yhteiskunnallisen ohjauksen superideologiaa". Ilkka Heiskanen on eritellyt poliittisten ja hallinnollisten toimintaperiaatteiden (politiikan ja hallinnon) suhteita näillä toimintaideoilla luonnehtivilla käsitteillä (248/242-243). Yhteiskuntapoliittisten superideologioiden ja hallinnon ohjausideologioiden suhteen esityksestä sai 1 pisteen ja yleinen arvio aineistosta kohtien a-c) kaltaisen tarkastelun nojalla toi 1 pisteen, ja lisäpisteitä siihen soveltuvan aineiston käytön perusteella.

1960- ja 1970-luvun poliittisia superideologioita olivat hyvinvointivaltioideologia, taloudellisen kasvun ja alueellisten erojen tasaamisen ideologiat. hallinnon ohjausideologioiksi taas mainittiin suunnittelun ja hallinnon keskittäminen.. Myös Berndtson toteaa tämän siirtymän, jossa uutena muotona on "tuloksellisen palvelun" superideologia ja "hallinnon hajauttamisen ohjausideologia" (248-9/243). Aineistona oleva teksti on kääntein keskeinen julkinen dokumentti. Molemmista lähteistä oli pääteltävissä, että 1980-luvulla julkishallintoa pyrittiin kehittämään toisella tavalla kuin aiemmin ja että keskittämisen vastakohtana oleva hajauttaminen oli 1980-luvulla hallinnon ohjausideologia.

Kääntein käsittely oli tärkeä osa vastausta, koska aineistona oleva teksti saattoi kokonaisuudessaan lukea läpi sen kautta. Yksinomaan tätä reittiä käyttäen saattoi vastauksessa päästä 6,5 pisteeseen, jos käytti aineistoa monipuolisesti. Samalla saattoi ottaa tarkasteltavaksi muitakin ohjausideologian ominaisuuksia ja sidosta poliittiseen ohjauksen superideologiaan. Kääntein toteaminen ja siihen sopiva aineistoa koskeva lyhytkin kommentti toi 1,5 pistettä.

Ohjausideologian saattoi perustella tavoitetta laajemmaksi näkemykseksi joko superideologian nojalla tai vertaamalla hallinnollisia uudistusesityksiä. Hallinnon reformien käsittelyssä näytti olevan hankalaa yhdistää keskushallinnon kehittämisen ja hallinnon hajauttamisen periaatteet.

Keskushallintoa kehitettäisiin aineiston mukaan niin, että se tukisi alueellista toimintaa, tarjoaisi tietoja ja palveluja paikalliselle hallinnolle sekä ohjaisi strategista uudistamista keskitetysti. Julkisen sektorin käytännön toiminnassa päätöksenteko olisi kuitenkin hajautettu. (keskushallintoa koskevan reformin kytkennästä hallinnon hajauttamiseen 1 p)

Superideologioista osa näytti säilyttäneen asemansa 1980-luvulla. Alueellisten erojen tasoittamista saattoi toteuttaa myös hallintoa hajauttamalla ja viemällä päätöksentekoa lähemmäs kansalaisia. Hyvinvointivaltioajattelun uudistuminen näkyi palveluperiaatteen osalta uudenlaisena hallintoideologiana: "Hallintokeskeisestä ajattelusta on aika siirtyä palvelu- ja ihmiskeskeiseen hallintoon." (aineisto s 1). Tämän pyrkimyksen saattoi esittää laajempaan hyvinvointivaltiokonseptiota muokanneena superideologiana (Berndtsonin tapaan) tai hallinnon ohjausideologiana. Sen saattoi esittää hallinnon hajauttamisen ohjausideologian kanssa rinnakkaisena ja samansuuntaisena periaatteena tai ylempänä hallinnon ohjausideologiana.. Olennaista oli, että vastaajan oma tarkastelu eteni johdonmukaisesti. 2 p sai pelkistetystä esityksestä, mutta tästäkin saattoi rakentaa vastauksen pääjuonen.

Edellä olevien pisteytysperusteiden nojalla ei pisteitä voi mekaanisesti vain laskea yhteen, koska monet kohdat menevät väistämättä päällekkäin. Hyvä esitys yhdestä pääkohdasta edellyttää jonkin verran myös toisten näkökohtien todentamista. Yleisimmin 7 pisteen tasolle pääsi jatkamalla ohjausideologioiden historiallisesta käänteestä ja palvelu- ja hajauttamisideologioiden suhteuttamiseen, jos myös keskushallinnon uudistuksen nähtiin tukevan hajauttamista.

5) Minkälaisia tutkimuskysymyksiä kontingenssiteorian mukaan orientoituva tutkija pitäisi perusteltuina, jos hän saisi tehtäväkseen tutkia hallinnon uudistamishdotuksen tavoitteenasettelua sekä toisaalta uudistusten onnistumismahdollisuuksia? (5p)

Kontingenssiteoriassa tutkitaan empiirisesti organisaation toimivuuden yhteyttä ja sen ympäristöön ja käyttäytymiseen organisaatiossa. Toimintaympäristön ja käyttäytymistapojen ja organisaatorakenteiden muutokset saattavat näkyä jollain tavalla organisaation toiminnassa ja tutkimustieto voisi, jos ei antaa täydellistä tukea päättäjille, niin tehdä siitä rationaalisempaa. (Berndtson 274/269-270).

Myös kysymyksessä 5 oli hallinnonuudistusten historia syytä ottaa taustaksi, koska kaikki reformit ovat jonkin aikakauden tuotoksia ja koska kontingenssiteoria tutkii organisaatiota suhteessa oman aikansa ympäristöön ja toisaalta sen kehityspiirteisiin. Tutkittavaksi tulisi siten kehittämisen lähtökohta eli hallinnon aiempi rakenne ja sen suhde toimintaympäristöönsä sekä muutokset toimintaympäristössä kuten teknologian muutos ja miten laajat ovat valmiudet ottaa käyttöön uutta teknologiaa. Kansalaisten käsitykset politiikasta ja odotukset ovat keskeinen osa hallinnon ympäristöä. Mitkä ympäristötekijät suosivat keskitetyn ja mitkä hajautetun järjestelmän toimivuutta?

Kontingenssiteorian näkökulmasta hallinnon sisäisen kehittämisen osalta voitaisiin verrata erilaisia organisointitapoja ja arvioida miten ihmiset käyttäytyvät eri tavoin järjestetyissä organisaatioissa. Julkishallinnon yksiköitä saattoi tarkastella organisaatioina. Keskitetty hallinto ja hajautettu hallinto ovat vaihtoehtoisia organisaatioiden järjestämistapoja. Kumpi järjestelmä ja missä olosuhteissa tai millaisessa toimintaympäristössä soveltuisi julkishallinnon sisäiseksi ratkaisuksi?

Kansainvälinen vertailu voisi tutkia julkishallinnon hajauttamisen soveltuvuutta kuntatasolle. Minkä kokoinen julkishallinto voidaan hoitaa keskitetysti ja minkä kokoinen hajautetusti? Vertailevaa

kysymistä voi jatkaa suhteuttaen organisaatiot toimintaympäristöönsä. Keskitetyn ja toisaalta hajautetun järjestelmän etuja ja haittoja saattoi selvittää hallinnon eri tasoilla ja lisäksi järjestelyjä koskevia toimijoiden odotuksia eri tasoilla. Miten asiantuntijapalvelut taataan hajautettujen ja pienempien yksiköiden toiminnassa? Toimiiko keskitetty asiantuntijapalvelujen tuotanto?

Tutkija voi myös kysyä uudistusten toteuttamisen jälkeen, että muuttiko uudistus hallinnon sisäistä toimintaympäristöä ja mitä ongelmia ja etuja paikallinen päätöksentekojärjestelmä käytännössä toi esille. Tai muuttuiko kansalaisten tai kuntatoimijoiden käsitys valtionhallinnosta toisenlaiseksi.

Tutkimustehtävien ja kysymysten muotoilun osalta vastaukseksi kävivät sekä haastattelututkimukset että tutkijan arviot ympäristön muutoksista. Yleiset ideat tutkimuskysymysten alasta otettiin huomioon, mutta selkeimmin asia kävi ilmi tutkimuskysymyksistä ja niiden perusteluista.

Pisteytys on rakennettu niin, että jos kontingenssiteorian pääajatus on oikein ja kehitetty yksi laajempi kysymyksenasettelu perusteluineen sai 3 pistettä. 4 pisteen ylittäneillä on oikea käsitys teorian soveltamisesta useampaan erilaiseen kysymyksenasetteluun.

Kontingenssiteorian oikeasta esityksestä sai 1 pisteen. Muutama esitti vain joukon kysymyksiä. Jos ne olivat oikeansuuntaisia sai 1-1,5 pistettä. Yleensä kysymysten muotoilu ja perustelu yhdistettiin, jolloin pisteitäkin tuli heti enemmän. Useimmissa vastauksissa oli sekaisin oikeita ja väärinä kysymysmuotoiluja. Pisteytyksen lähtökohtana oli silloin, miten vastaaja näytti käsittävän kontingenssiteorian soveltuvuuden. Yksittäisten kysymysten pienistä erheistä ja yrityksestä ei pisteitä vähennetty, mutta sekalaisesta kokoelmasta ei tullut pisteitä. Suunnan täytyi olla selvillä.

6) Myös policy-analyysi soveltuisi komitean ehdotusten tutkimusotteeksi, mutta miten sen näkökulma poikkeaisi kontingenssiteorian esityksestä? Muotoile policy-analyysinä hyödyntävän tutkijan näkökulmasta hallinnonuudistusta koskevia tutkimuskysymyksiä ja perustele kysymyksenasettelut. (5p)

Berndtsonin teoksessa kerrotaan policy-analyysistä monessa kohtaa, se todetaan tutkimusalueeksi pikemmin kuin yhdeksi erityiseksi tutkimusotteeksi. Kuitenkin hieman yleisemmin katsoen policy-analyysittiset tutkimukset edustavat yleisesti jälkibehavioraalista ja käytännöllistä tutkimusotetta. Policy-analyysin tavoitteena on selvittää poliittisen järjestelmän ja julkishallinnon päätöksenteon perusteet ja toimenpiteiden seuraukset ja tarjota näin käytännöllistä tietoa niiden kehittämiseksi

Policy-analyysin tutkimusotteita ovat julkishyödykkeiden teoriat, poliittisen järjestelmän ja julkishallinnollisten toimien seurausten tutkimukset, niiden jakautuminen sekä kustannusten ja hyötyjen punninta, budjettianalyysit (252-253/246-248). Näissä kohteena ovat sekä toimien seuraukset että päätöksenteon kriteerit. Päätöksenteon kriteereistä kertoivat myös Salisbury ja Heinz sekä julkishyödykkeiden teoriat ja esimerkiksi esitys valtionhallinnon alojen keskinäisestä kilpailusta (253/248).

Seuraukset voidaan nähdä poliittisen järjestelmän allokoimiksi arvoiksi tai julkishyödykkeiksi. Policy-analyysi tarkastelee seurauksia poliittisen tai poliittis-hallinnollisen järjestelmän osasina ja arvioi poliittisesti päätettävien ja kiistanalaisten poliittisten arvojen toteuttamista. Käytännöllinen tieto ei ole rajautunut yhteen kehittämistehtävään, vaan soveltamisen tavoite on melko avoin. Tutkimukset kuvaavat poliittisen järjestelmän asiantilaa eikä suoraan organisaation kehittämisen

kysymystä. Sen sijaan kontingenssiteorian tapaisessa organisaatioteoriassa on kyse organisaation kehittamisestä tai sopeuttamisesta, eikä seurauksista organisaation toimintaympäristössä.

Julkishallinnon yksiköitä saatetaan silti tarkastella organisaatioina ja siten kontingenssiteorian tapaan kehitettävänä organisaatioina ja yllyke tähän saattaa tulla policy-analyysin perusteella. Siten kyse ei ole vastakkaisista vaan erilaisista tutkimusotteista.

Policy-analyysin mukaan etenevä tutkija sai aineistosta pohjaa verrata hallinnon palvelutuotannon seurauksia keskitetyn tai hajautetun järjestelmän mukaan. Kuntien kyky vastata tavoitteiden toteutumisesta oli ilmeinen kysymys. Esitettiin myös muotoiluja siitä, miten keskushallinnon ja paikallishallinnon suhteet tulisi järjestää, jotta policy-tuotokset olisivat parhaat. Valtion eri hallinnonalojen toimia tulisi esityksen mukaan sovittaa alueitasolla yhteen. Policy-tutkija selvittäisi erilaisten yhdistämisyhteisöjen toimivuutta sen kannalta, miten tehokkaasti ne tuottaisivat tavoitellut palvelut. Ja koordinaatiotavasta voisi kysyä, millaiset päätöksentekijät tulevat missäkin ratkaisussa keskeisiksi policyjen päätöksentekijöiksi. Ja onko päätöksentekijäjoukolla vaikutusta tuotokseen. Vastaavasti keskushallinnon järjestelyjen osalta voisi kysyä tukivatko palveluyksiköt palvelutuotantoa?

Policy-analyysin ja kontingenssiteorian esitys ja suhteen arviointi 1,5 p ja yhteensä 3 pistettä jos kummastakin tutkimustavasta oli eroa havainnollistava lyhytkin esimerkki. Vastauksen saattoi tästä jatkaa tarkemmin policy-analyysin soveltamista havainnollistaviin tutkimuskysymyksiin. Jos ei käsitellyt policy-analyysin ja kontingenssiteorian eroa saattoi policy-analyysin nojalla tehdystä jäsenneilystä aineiston käsittelystä saada 3,5 p. Pisteytyksessä olennaista oli kuitenkin tutkimusotteiden vertailu, sitä kautta vastaukseen jäsenyivät huomattavasti nopeammin ne pääkohdat joita kysymyksellä haettiin.

Aineistokoe

Tehtävänä on vastata seuraaviin kysymyksiin soveltaen annetun ohjeen mukaan Berndtsonin kirjan antia. Berndtsonin teoksen erillisestä esittelystä ei saa lisäpisteitä. Tiivis toteamus kysytyn asian pääkohdista riittää ja on eduksi, jos Berndtsonin teoksen kiinnekohdat saa sijoitetuksi suoraan soveltavan vastauksen osaksi.

Kysytyjen esimerkkien ja kysymysmuotoilujen osalta ei aineistosta löydettyjen esimerkkien määrä ole ratkaiseva vaan se, ovatko päävaihtoehdot tulleet niiden kautta esille.

MAAILMANPOLITIIKAN TUTKIMUKSEN LINJA

4a) Miten Törnudd arvioi Suomen vaikutusvallan mahdollisuuksia? Vertaa Törnuddin arviota Dahlin vallan määritelmään. (3p)

Berndtsonin kirjasta löytyy Robert A. Dahlinkin käyttämä vallan määritelmä, jossa valta määritellään ”A:n kyvyksi saada B tekemään jotain, jota B ei ilman A:n vaikutusta tekisi” (37/30). Kirjasta löytyy lisää Dahlin valtakäsityksestä pluralistista demokratiateoriaa käsittelevästä luvusta. Noissa kohdissa todetaan, että Dahl oli kiinnostunut vallasta vaikutusvaltana yksilöiden, ryhmien ja organisaatioiden välillä ja valta oli instituutioiden välisen resurssien yhteentörmäyksen lopputulos. ”Valta ei ollut koskaan absoluuttista, vaan vähemmän valtaresursseja omaava toimijakin pystyi omien resurssiensa avulla vastustamaan vahvemman vallankäyttöä tiettyyn rajaan saakka.” (207/201-202) Dahlin käsitykseenkin sopii ajatus vallasta matemaattisena suureena, ”jossa toimijan A valta toimijaan B nähden voidaan määrittää A:n kyvyksi vaikuttaa B:hen vähennettynä B:n kyvyllä vastustaa A:ta.” (37/30, Dahlin esittelystä max. 1p.)

Verratessa tätä määritelmää Törnuddin näkemyksiin suomen vaikutusvallasta on huomioitava, ettei Törnudd käsittele vaikutusvaltaa suorina Suomen ja jonkin toisen B:n välisinä suhteina. Hän näkee vallan pikemminkin ”pelikenttänä, jossa pelaajilla on tietty institutionaalinen asema (vallan instituutiot) ja käytettävissään erilaisia resursseja pelin voittamiseksi” (37/30). Pienikin voi saada vaikutusvaltaa aloitteellisuuden avulla, eli tältä osin näkemys on sama kuin Dahlilla (Dahlin pluralistinen valtateoria ”valta ei koskaan absoluuttista” (207/201-202); vrt. Berndtson: ”Mitä monimutkaisemmista asioista on kyse, sitä harvemmin kenenkään tahto toteutuu sellaisenaan” (37/30). Törnudd käsittelee Suomen vaikutusvaltaa niin, ettei Suomi pyri suoranaisesti muuttamaan kenenkään B:n toimintaa mieleisekseen, vaan ”vaikuttamaan [yhdessä tehtäviin päätöksiin] siinä määrin, että ero on havaittavissa” Avain vertailuun Dahlin määritelmän kanssa on siinä, että havaitsee tämän erottelun A-B suhteiden ja monimutkaisemman pelikentän välillä. Toinen tärkeä seikka on se, että Törnudd ei näe Suomea ainoastaan yksittäisenä 'A:na'. Useissa tapauksissa Suomi liittoutuu muiden samanmielisten maiden kanssa (Pohjoismaat, EU) ja saa näin suuremman vaikutusvallan, kuin mitä se saisi yksinään. (max 2p)

1,5 pisteen vastauksessa Dahlin ja Törnuddin näkemyksiä tuli jo jollain tavalla verrata keskenään ja 2 pisteen ylitys onnistui perustellun vertailun nojalla. Jos analyysi puuttui, pitkillä sitaattikokoelmilla ei saanut pisteitä.

4b) Erittele Törnuddin käsityksiä Suomen vallan resursseista ja vallan instituutioista kansainvälisessä politiikassa. (6p)

Berndtson määrittelee vallan instituutiot seuraavasti: ”Jokaisessa organisoituneessa yhteisössä oikeus tehdä päätöksiä perustuu jonkinlaiseen institutionaaliseen järjestelyyn. Vallan käytön kannalta viralliset päätöksentekijät ovat aina tärkeitä, on kyse sitten kansanedustajista tai taloyhtiöiden hallitusten jäsenistä. Heillä on valta tehdä päätöksiä heille annettujen valtuuksien perusteella” (38/31). Tältä kannalta Törnuddin tekstissä tärkeimmäksi instituutioksi Suomen vallan kannalta nousee YK. Institutionaalisen vallan analyysissä on huomioitava, että ”Suomi on vain yksi 180 jäsenvaltiosta [v. 1993], ja muiden valtioiden joukoissa on suurvaltoja, joilla on aivan toiset voimavarat kuin Suomella”. On kuitenkin myös huomioitava, että ”[a]loitetta ja johtajuutta voi tulla myös pienempien valtioiden piiristä” (vrt. 38/31). Suomen institutionaalista asemasta on myös havaittava Törnuddin maininta Suomen jäsenyydestä turvallisuusneuvostossa ja tämän aseman vaihtelevuus (eli yleensä ei jäsenenä). Toisaalta teksti on kirjoitettu vuonna 1993, joten EU jäsenyys on siinä esitetty yhtenä tulevaisuuden vaihtoehtona. Aineiston nojalla saattoi pohtia myös tulevaa EU-jäsenyyttä ja sen vaikutuksia Suomen asemaan. Institutionaaliseen asemaan liittyvään valtaan kuuluu myös Törnuddin esittämä näkemys toimimisesta suuremman ryhmän nimissä eli oikeutettuna puhumaan koko ryhmän nimissä maan edustajalle annetun valtuutuksen perusteella (Suomi Pohjoismaiden edustajana). Institutionaalisen aseman käsittelystä pisteitä sai kirjan näkemyksien esittelystä (max. 0,5p.) ja eri instituutioihin liittyvien asemien käsittelystä (YK, EU ja Pohjoismaat max 1,5p).

Berndtson jakaa vallan resurssit fyysiseen pakkovaltaan, taloudelliseen valtaan ja ideologiseen (normatiiviseen) valtaan (39/32). Fyysiseen ja taloudelliseen valtaan liittyen Törnudd esittelee näkemyksen Suomesta pienenä valtiona eli näitä resursseja Suomella on käytössään niukalti (resurssien jako ja fyysisen ja taloudellisen vallan käsittely max. 1p.). Ideologinen valta jakautuu Berndtsonilla kognitiiviseen (tiedolliseen) ja affektiiviseen (tunneperäiseen) valtaan (40-41/33-34). Törnudd painottaa tiedon roolia kyvyssä tehdä päätöksiä (mm. suurlähetystöverkosto ja niiden raportit). Törnudd myös toteaa Suomen kokoisen maan rajoittuneisuuden tiedonhankinnassa, mikä liittyy osaltaan taloudellisten resurssien puutteeseen ja osaltaan subjektiiviseen karsintaan (kognitiivisista resursseista max. 1,5p.).

Legitimiteetin kannalta (ideologinen affektiivinen resurssi) on tärkeää huomata, miten Törnudd näkee pitkän ja johdonmukaisen linjan luovan legitimiteettiä ja siten toimivan resurssina tulevissa päätöksentekotilanteissa (Ruandaankin otettava kantaa, jotta voisimme legitiimisti ottaa kantaa sitten, kun vastaava tilanne on lähempänä Suomea/Eurooppaa). Legitimiteetin lisäämiseen liittyy myös valtion sisäinen yhtenäisyys. Törnudd mainitsee tekstissään myös kyvykkään edustajan yhtenä resurssina, minkä voidaan katsoa liittyvän Weberin ideaan karismasta yhtenä legitimiteetin lähteenä. YK:n jäsenenä Suomella on myös tiettyä byrokraattis-legalistista legitimiteettiä saada äänensä kuuluviin kansainvälisissä yhteyksissä (affektiivisista resursseista max. 1,5p). Ideologiset vallan resurssit löytyvät kiteytettynä Törnuddin lauseesta: ”[m]uutostenkin aikana voimme tukeutua periaatteisiin, tietoihin ja kokemuksiin”. Ideologisten vallan resurssien käsittelystä sai siis enintään 3p.

Törnuddin näkemysten analyysissä vallan instituutioiden erittelystä voi saada 2p. ja vallan resurssien erittelystä 4p. Kuten aineistokokeen vastauksissa aina, tässäkin vastauksessa täysiin pisteisiin ei riittänyt kirjan laaja esittely ja oikeista kohdista tehty Törnudd-referaatti. Täysiin pisteisiin yltävän vastauksen täytyi olla hyvin jäsennetty ja kirjassa esitettyjen lähestymistapojen täytyi käydä vuoropuhelua Törnuddin tekstin kanssa.

5a) Millainen on Törnuddin käsitys kansainvälisen politiikan tutkimuskohteesta? Käytä vastauksessa apuna jakoa perinteiseen (valtiokeskeiseen) ja transnationalistiseen kansainvälisen politiikan tutkimukseen. (3p)

Berndtsonin kirjan mukaan kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on tarkasteltu ”politiikkaa ei-valtiollisessa yhteisössä (maailmanyhteisössä), jota hallitsevat vahvat organisaatiot (valtiot ja niiden liitot)” (275/270-271). Tämä määritelmä sopii hyvin yhteen perinteisen, valtiokeskeisen kansainvälisen politiikan tutkimuksen perinteen kanssa. Transnationalistinen tutkimussuuntaus nousi vastustamaan tätä lähestymistapaa. Se korosti ei-valtiollisten toimijoiden merkitystä kansainvälisessä politiikassa. ”Se perustui siihen yksinkertaiseen tosiasiaan, ettei pelkästään valtioilla, vaan myös kansainvälisillä organisaatioilla, valtion sisäisillä toimijoilla (esim. puolueet), kansainvälisillä liikeyrityksillä ja monenlaisilla muilla järjestöillä (esim. kansainväliset terrorismijärjestöt) on omat kansainväliset suhteensa, joiden merkitystä kansainvälisen järjestelmän toiminnan kannalta ei ole syytä aliarvioida” (285/281). Kirjassa tehdyn jaottelun käsittelystä sai max. 1p.

Törnudd esittää kansainvälisen politiikan määritelmäksi, että se ”tutkii vallanjakoa maailmanlaajuisella tasolla ja siihen liittyvää vuorovaikutusta eri valtakeskusten sisällä ja välillä. ... Teoria ja metodit eivät ole kehittyneet erityisen pitkälle, ja on tehtävä vielä paljon työtä selvitettyä niitä voimia, jotka panevat leimansa kansainväliseen politiikkaan, tyypillisiä toimintamalleja ja kansainvälisen politiikan eri toimijoiden luonteenomaista käyttäytymistä.” Tämä määritelmä on periaatteessa avoin sekä perinteiselle, että transnationalistiselle näkemykselle tutkimuskohteesta. Voidaanhan valtakeskukseksi ymmärtää esimerkiksi kansainvälinen liikeyritys (esim. Nokia) tai kansalaisjärjestö (esim. Greenpeace). Törnuddin esittämien määritelmien analyysistä sai max. 1p.

Törnuddin muussa tekstissä tätä avointa mahdollisuutta ei kuitenkaan käytetä, vaan annetuissa esimerkeissä kansainvälinen politiikka nähdään pikemminkin Berndtsonin esittämän perinteisen käsityksen mukaisesti. Kaikki esimerkit tutkimuksesta liittyvät valtioiden välisiin suhteisiin:

”Tutkittaessa väittämää ”kansainvälisen jännityksen lisääntyminen vaikuttaa lisäävästi liittouman sisäiseen kiinteyteen”...”

”...Garnigen rauhantutkimussäätiö, jonka tehtävänä oli ”jouduttaa valtioiden välisten sotien poistamista”...”

”On sanottu etteivät hallitukset ole erityisen vastaanottavia kansainvälisen politiikan teorioille...”

”Valtio voi tilaustutkimuksen avulla...”

Tutkimus on siis suunnattu hallituksille, ei muille toimijoille. Myöskään Törnuddin tekstissä ”voiko Suomi vaikuttaa?” ei juurikaan huomioida ei-valtiollisia toimijoita. Tekstissä mainitut YK, ETYK ja EU eivät valtioiden välisinä organisaatioina ole varsinaisesti ei-valtiollisia.

Transnationalismin suuntaan viittaa kuitenkin Törnuddin käyttämä määritelmä. Toisaalta toteamus tutkijoiden roolista kansalaisia(kin) sivistävinä toimijoina antaa tukea yhteiskunnallisemmalle näkemykselle kansainvälisestä politiikasta. Nämä näkemykset jäävät kuitenkin valtiokeskeisempien näkemysten varjoon. Tekstin laajemmasta analyysistä suhteessa transnationalismi-perinteinen – jaotteluun sai max. 1,5p.

Tehtävässä tuli siis osata arvioida Törnuddin määritelmää kirjassa esitettyyn jakoon (max. 1,5p) ja tarkastella esimerkkien avulla, mitkä perinteisen ja transnationalistisen lähestymistavan piirteet

näkyvät Törnuddin käsityksessä (max 1,5p). Erityisesti arvostettiin sitä, jos vastauksessa osattiin arvioida näkemystä suhteessa molempiin, perinteiseen ja transnationalistiseen lähestymistapaan.

5b) Miten Törnudd arvioi kansainvälisen politiikan tutkijoiden onnistuneen tutkimuksen tieteelliseen ja yhteiskunnalliseen rooliin liittyvien tavoitteiden täyttämässä kylmän sodan aikaisessa tilanteessa? (6p)

Törnudd esittää kansainvälisen politiikan tutkijoiden tieteelliseen rooliin liittyväksi tärkeimmäksi tehtäväksi tiedon hankkimisen. Törnudd esittää kansainvälisen politiikan tutkijoiden tärkeimmäksi tieteelliseksi tehtäväksi yksinkertaisesti tiedon hankkimisen. Hänen näkemyksiä voi jäsentää tarkemmin esimerkiksi Berndtsonin kirjassa esitetyllä jaottelulla tieteen käsitteellisistä, teoreettisista, empiirisistä ja käytännöllisistä ominaisuuksista (93-100/87-94). Törnudd näkee kaikkiin näihin ominaisuuksiin liittyvien tavoitteiden täyttämässä ongelmia. Käsitteiden ("kiinteys", "jännitys"...) määrittely on hyvin hankalaa. Teoriat ja metodit eivät ole kehittyneet pitkälle. Aineistojen ja metodien moninaisuus aiheuttavat ongelmia, eikä tuloksia ole helppo yleistää. Tieteen sisäisenä ongelmana voidaan pitää myös sen politisoitumista. Törnuddin mukaan kylmän sodan aikana eri ideologisissa leireissä valittiin hypoteeseja ja tosiasioita muillakin kuin tieteellisillä perusteilla (vrt. Mertonin esittämä puolueettomuus tieteellisenä normina, 100-101/95). Kaikesta huolimatta Törnudd näkee, että "tutkimus voi kuitenkin auttaa kansainvälisen politiikan tapahtumien järjestelmällistä huomioimista, erilaisten tosiasioiden järjestämistä ja sen johdosta voi panna merkille ainakin tiettyjä säännönmukaisuuksia". Tieteelliseen rooliin liittyvistä ongelmista osa on siis tutkimuskohteesta (sen laajuudesta/moninaisuudesta) johtuvia (max. 1p.) ja osa ideologisia eli liittyvät tutkimuksen puolueettomuuteen (max. 1p.)

Tutkijoiden yhteiskunnalliseen rooliin liittyvien tavoitteiden jäsentämisessä auttaa Habermasin tekemä jaottelu tekniseen, käytännölliseen ja emansipatoriseen tiedonintressiin (91-93, 101-104/85-87, 96-98). Tekniseen tiedonintressiin nojaava tutkimus pyrkii tekemään päätöksentekoa tukevaa tutkimusta. Tämä näkökulma on vahvana Törnuddin tekstissä: Valtionjohto voi teettää tilaustutkimuksia; tiede avaa mahdollisuuksia virkamiesten ja poliitikkojen kouluttamiseen. Törnuddin mukaan tieteen tulosten kommunikaatio päätöksentekijöille voi kuitenkin olla hankalaa, koska poliitikot ovat usein kuuroja kansainvälisen politiikan teorioille ja toisaalta tutkijat voivat olla useamman askeleen edellä päätöksentekijöitä. Tutkimustulokset voivat kuitenkin välittyä päätöksentekoon suoraan tutkijoiden osallistumisen kautta (vaikka se ei välttämättä merkitsekään, että tutkijat soveltaisivat päätöksenteossa tutkimustensa tuloksia tai tieteellisiä oivalluksiaan).

Käytännöllisen tiedonintressin omaksuneet tutkijat pitävät tieteen tehtävänä tuottaa yleissivistävää tietoa, jota voidaan levittää kansalaisille ja päätöksentekijöille joukkotiedotusvälineiden ja koulutusinstituutioiden kautta. Törnuddin mukaan tiede voi toimia myös tämän intressin mukaisesti: sen avulla voidaan kouluttaa lehtimiehiä; voidaan luoda mittapuu, jonka avulla tarkastellaan poliitikkojen ja kommentaattoreiden analyysseja ja lausuntoja ja se myös luo pohjaa itsenäiselle ulkopoliittiselle ajattelulle; aseistariisuntaproblematiikan opetus voitaisiin aloittaa kouluissa. Emansipatoriseen intressiin Törnuddin tekstissä viittaavat rauhantutkimuksen esitykset konfliktien ratkaisun keinoista. Osittain ne ovat myös teknisen intressin mukaista, sillä päätöksentekijät voivat käyttää hyväkseen tutkimustuloksia. Toisaalta Törnudd pitää tärkeänä myös yleisen ulkopoliittisen keskustelun tason nousua, joka voi edistää järkipäisempää, ennakkoluulottomampaa ja vähemmän tunnepitoista ulkopoliittista ajattelua. Käytännöllisen intressin suhteen Törnudd katsoo suomalaisten tutkijoiden onnistuneen suhteellisen hyvin, vaikka tutkimustulosten levittämiseen käytettävissä olevat voimavarat eivät täällä olekaan samaa luokkaa kuin esimerkiksi Oslolla ja Tukholmassa. Tutkijat kuitenkin toimivat aktiivisesti mediassa ja siten levittävät yleissivistävää tietoa

yhteiskuntaan. Törnuddin mukaan on kuitenkin sääli, ”etteivät voimavarat riitä pitkällekkään, kun on kysymys tutkijoiden kriittisestä tehtävästä, sillä siinä suhteessa ei kukaan muu voi heitä korjata”.

Tieteelliseen rooliin liittyvien ongelmien erittelystä sai enintään 2 pistettä. Yhteiskunnallisen roolin analyysistä oli mahdollista saada max 4 pistettä (Habermasin esittely 1p. ja jokaiseen tiedonintressiin liittyvästä Törnuddin tekstin analyysistä 1p.). Yhteiskunnallista roolia pystyi lähestymään myös Mertonin kautta, jolloin vastauksessa oli huomioitava tutkijoiden kytkeytyminen osaksi establishmentia ja ideologisen vastakkainasettelun vaikutukset. Törnuddin teksti oli kysymyksen suhteen jo osittain jäsenneily, joten itsenäisen ja kirjaan perustuvan analyysin tärkeys korostui.